

Spirit versus Structure – and vice versa

Spirit versus Structure – det är titeln på en bok om reformationen av Jaroslav Pelikan från 60-talet. Undertiteln lyder: *Luther and the Institutions of the Church*. Jag skall använda samma begreppspar, *Spirit* och *Structure*, för att i några teser teckna en bild av den rådande situationen i Svenska kyrkan idag. Men först en tillbakablick.

Det ideala förhållandet mellan de båda storheterna *Spirit* och *Structure* i en evangelisk-luthersk kyrka kan beskrivas till exempel på det sätt som sker i dokumentet *Svenska kyrkans lära om kyrkan och ämbetet* från 1909, alltså den så kallade ”Uppsalabekännelsen” som kom att ligga till grund för nattvardsgemenskapen med Church of England. Där heter det:

Varje organisation af ministerium ecclesiasticum och av kyrkan i allmänhet är värdefull i samma mån som den visar sig duglig att vara *ett rent käril för evangelium* och att föra Guds uppenbarelse fram till människorna.¹

Denna text av Nathan Söderblom och Einar Billing fångar upp det som de uppfattade som det sant reformatoriska och det får bli min första tes:

(1) I en evangelisk kyrka bör *Spirit* ha den avgörande betydelsen för *Structure*, vilken i och för sig kan utformas på olika sätt, men aldrig så att den skymmer eller hindrar nådens utdelande genom Ord och sakrament och bröders och systrars tröstande av varandra.²

Den pastorala, själavårdande synpunkten är/bör alltså vara den självklara utgångspunkten för organisationen Svenska kyrkan, när hon framträder som församlingar och stift. Så var det förr och så är det

¹ Det svenska originalet återgivet av Knut B. Westman i *Kyrkohistorisk Årsskrift* 1911, s 103f. (min kursivering)

² Schmalkaldiska artiklarna, Om evangeliet, *Svenska kyrkans bekännelseskriter* 2005, s 331, med hänvisning till Matt 18:20.

även idag – åtminstone enligt den nuvarande Kyrkoordningen. Där betecknas ju den lokala församlingen som den primära enheten vars grundläggande uppgift (i singularis) är att ”fira gudstjänst, bedriva undervisning, samt utöva diakoni och mission”. Så går kyrkan i dagen.³

(2) I en av *Spirit* bestämd *Structure* är kyrkan ordnad nerifrån och upp (bottom up) med den lokala gudstjänstfirande församlingen som grund och med övriga nivåer i stödjande funktioner.

Det som sker på stiftsnivå och nationell nivå syftar alltså till att stödja och hjälpa den lokala nivån, där detta utdelande av nåden (charis) ”skall nå allt fler och hos allt fler skall väcka en överflödande tacksamhet” (eucharistia).⁴

För att kunna vara ett verkligt stöd behövs goda kunskaper om församlingslivet. Detta talar för att direkta val skall ske enbart på lokal nivå och att ombuden på övriga nivåer skall väljas indirekt. Då blir det också tydligt att exempelvis kyrkomötets ledamöter har att ta fullt ansvar för de beslut som de fattar, när dessa beslut sedan skall genomföras lokalt.

(3) I en evangelisk kyrka vilar den lärobestämmande uppgiften på den lokala församlingen.⁵ När kyrkomötet fattar beslut i det som rör Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära, härleds således ombudens lärobestämmande legitimitet från församlingarna.

Även denna omständighet understryker vikten av indirekta val till kyrkomötet. Dessutom blir katekisationen en absolut nödvändighet, för att skapa myndiga församlingar, men också ett myndigt kyrkomöte, inte minst i en tid som vår präglad av en stor glömska till följd av traditionsförmedlingens kollaps.

(4) Svenska kyrkan brukar kallas Folkkyrka, Bekännelsekyrka och Brokyrka. Vad vart och ett av dessa begrepp står för och

³ Jfr läran om *notae ecclesiae* såsom den framställs t ex i *Von den Konziliis und Kirchen* 1539, WA 50, 509-653.

⁴ 2 Kor 4:15

⁵ Se härtill: *Dass eine christliche Versammlung oder Gemeine Recht und Macht habe, alle Lehre zu urteilen und Lehrer zu berufen, ein- und abzusetzen. Grund und Ursach aus der Schrift.* 1523, WA 11, 408-416.

sambanden dem emellan blir tydligt och begripligt först på den lokala nivån.

Låt oss börja med de två förstnämnda begreppen som ju skulle kunna tolkas som varandras motsatser, folkkyrka och bekännelsekyrka. Vad betyder vart och ett och hur förhåller de sig till varandra i den lokala kontexten?

Det är skillnad på folk och folk redan i Nya testamentet. Två ord för ”folk” är mer frekventa än andra: *laós* och *óchlos* (som förekommer ca 120 gånger var). Det förstnämnda står för det genom dopet och tron skapade Gudsfolket, *laós theou* (se t ex 1 Petr 2:9f), som motsvarar den gudstjänstfirande församlingen, Det senare ordet står för människor i utanförskap, sådana som Jesus ömkar sig över, eftersom de är som får utan herde (Matt 9:36). ”Folkkyrka” i det lokala sammanhanget är således både den gudstjänstfirande församlingen och församlingen för folket. Men vad har en sådan folkkyrka med till exempel *Confessio Augustana* att göra? Svaret kan hämtas ur t ex Nathan Söderbloms herdabrev från 1914, där han säger följande om kyrkans bekännelse:

Det storartade andliga arbete, som i den är nedlagt, åsyftar att i väsentligaste mån att förhindra, att den glädje grumlas, som Gud i Kristus förlänar.⁶

Bekännelseskraften är inte vår glädje. Glädjen består i vårt möte med levande Gud i gudstjänsten. Bekännelseskraften förklarar och försvarar det som sker. Artiklarna ”artikulerar” helt enkelt evangeliets bruk och gemenskapen vid Herrens bord (*usus evangelii et communio mensae Domini*). Eller för att tala med Regin Prenter: ”Gudstjänsten är rättfärdiggörelsen i funktion”.⁷

Än brokyrka då? Ekumenik ska bedrivas på alla nivåer, men alltid med syftet att få genomslag på den lokala nivån. Jämför Kyrkornas

⁶ Nathan Söderblom: *Herdabrev till prästerskapet i Uppsala ärkestift* 1914, s 26.

⁷ Regin Prenter: *Das Augsburgische Bekenntnis und die römische Messopferlehre*, i: *Kerygma und Dogma* 1955, s 45.

Världsråds möte i New Delhi 1961 med dess särskilda enhetsformel, där det talas om ”alla kristna på varje enskild ort”.⁸

Ser vi till den kyrkliga situationen idag, kan vi konstatera att ett nytt språk för kyrkan har börjat användas på central nivå. Om man förr brukade en traditionell och för kyrkan speciell terminologi, så hämtar man nu termerna från storföretagens värld till exempel när det talas om Svenska kyrkan som ett ”varumärke”, eller om hennes särskilda ”kommunikationsvision”. I denna av kyrkostyrelsen 2011 antagna vision framhävs att Svenska kyrkan vill vara ”en kyrka som människor har en positiv relation till och känner glädje över att tillhöra samt kärnvärdena närvaro, öppenhet och hopp”.

De språkliga förändringarna kan synas harmlösa, men de antyder att vi befinner oss i ett paradigmskifte, där inte bara sättet att tala om kyrkan utan även sättet att tänka kyrka har blivit ett annat än tidigare.

(5) Om kyrkan förr trädde fram som församlingar och stift, så framträder hon nu som nationell nivå och storpastorat (top down i stället för bottom up) med påföljd att:

– **makten centraliseras**

– **storpastoratets församlingar riskerar att omyndigförklaras och osynliggöras,**

– **tillsynslinjen hotar att brytas upp, när kontrakt och prostar förlorar i betydelse,**

– **mångfalden i församlingslivet blir enbart ett problem, inte i någon mening en rikedom.**

Idag finns det alltså anledning att vända på begreppen: *Structure versus Spirit*. Vågar man hoppas att de framgent kan vändas rätt igen?

Carl Axel Aurelius, Roskilde 2015

⁸ Peder Nøjgaard-Højen: *Økumenisk Teologi, En introduktion*, 2013, s 70f.